

Edgar Lawrence "E.L." Doctorow (1931–2015) a fost unul dintre cei mai importanți romancieri americani ai secolului XX. S-a născut în cartierul Bronx din New York, fiind descendentul unei familii de evrei ruși. A absolvit Kenyon College din Ohio și apoi a studiat, timp de un an, dramaturgia engleză la Columbia University. A scris douăsprezece romane, trei volume de povestiri și o piesă de teatru. A debutat în 1960 cu romanul *Welcome to Hard Times*, iar printre volumele sale importante se numără: *Cartea lui Daniel* (*The Book of Daniel*, 1971), *Ragtime* (1975), câștigător al National Book Critics Circle Award, *World's Fair* (1985), pentru care a primit National Book Award, *Billy Bathgate* (1989), câștigător al National Book Critics Circle Award și al PEN/Faulkner Award, *Labirintul apelor* (*The Waterworks*, 1994) și *The March* (2005), câștigător al National Book Critics Circle Award și al PEN/Faulkner Award. În aceste romane, la fel ca în multe dintre operele sale, eroi fictivi sunt plasați, alături de personaje reale cunoscute, în diverse contexte istorice. Narațiunile lui Doctorow au fost apreciate pentru originalitatea și versatilitatea lor, iar autorul a fost laudat pentru îndrăzneala și imaginația lui. Mai multe dintre romanele sale au fost ecranizate în filme de succes, printre acestea numărându-se *Billy Bathgate* și *Ragtime*. Academia Americană de Arte și Litere i-a acordat în 2013 lui E.L. Doctorow Medalia de Aur pentru Ficțiune, iar președintele Barack Obama l-a numit „unul dintre cei mai mari romancieri ai Americii”.

E . L . D O C T O R O W

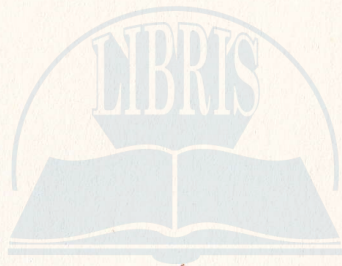
Ragtime

Traducere din limba engleză
ANTOANETA RALIAN

Pe atunci, epoca muzicii ragtime apusese, odată cu răsunarea grea a mașinii, de parcă istoria n-ar fi fost decât o melodie cântată pe o pianină mecanică. Am purtat un război și l-am câștigat. Anarhista Emma Goldman a fost deportată. Frumoasa și pătimăsa Evelyn Nesbit și-a pierdut farmecul și a căzut în obscuritate. Iar Harry K. Thaw, eliberat din ospiciul de nebuni, mășăluia în fiecare an la Newport la parada de Ziua Armistițiului.

CUPRINS

I.....	9
II.....	103
III.....	197
IV.....	277

În anul 1902 Tata a construit o casă pe creasta dealului Broadview Avenue, în New Rochelle, New York. O casă cu două etaje, șindrilă maronie, frontoane, bovindouri și o terasă acoperită. Copertine vărgate umbreau ferestrele. Familia a intrat în posesia acestei clădiri semețe într-o zi însorită de iunie și s-ar fi zis că ani de zile de acum încolo cu toții se vor bucura numai de zile calde și senine. Cea mai mare parte din veniturile Tatei proveneau din confecționarea drapelurilor, a materialelor de steaguri și a altor ingrediente ale patriotismului, inclusiv artificii. La începutul anilor 1900, patriotismul era un sentiment pe care te puteai bizui. Președinte era Teddy Roosevelt. Oamenii se strâneau în număr mare fie în aer liber, pentru parade, concerte publice, festinuri cu pește prăjit, picnicuri politice, manifestații sociale, fie în interior, în săli de miting, teatre de revistă, operă, baluri. Se pare că nu exista vreo sursă de divertisment care să nu reunească furnicare întrege de omenire. Trenurile și vapoarele și tramvaiele le transportau din loc în loc. Țsta era stilul de viață, modul în care trăiau oamenii. Pe atunci femeile erau mai trupeșe. Se duceau să vadă flota, apărute de umbrele albe de soare. Vara, toată lumea se îmbrăca în alb. Rachetele tenismenilor erau mari și grele, dar fețele pungașilor și escrocilor, eliptice. Aveau loc numeroase intrigi sexuale. Nu existau negri. Nu existau imigranți. În după-amiezile de duminică,

după cină, Tata și Mama se retrăgeau sus și încuiau ușa dormitorului. Bunicul moșăia pe divanul din salon. Iar Băiețușul, în bluza lui de marinar, se așeza pe terasa acoperită și alunga muștele. Jos, la poalele povârnișului, Fratele mai mic al Mamei se urca în tramvai și se trambala până la capătul liniei. Era un tânăr singuratic, retras, cu o mustață blondă, și părea să întâmpine dificultăți în descoperirea propriului eu. La capătul liniei de tramvai se întindea un câmp mlăștinos, cu ierburi de baltă înalte. Aerul era sărat. Fratele mai mic al Mamei, în costumul lui de pânză albă și pălărie de paie, își sufleca pantalonii și pășea desculț prin mocirla sălcie. Păsările de mare se speriau și își luau zborul. În povestirea noastră acestea erau zilele în care Winslow Homer și-a pictat tablourile. Pe țărmurile dinspre răsărit plutea încă o anumită lumină. Homer a pictat lumina. Lumina care proiecta asupra mării o umbră neguroasă, amenințătoare și strălucea glacial pe stânci și în băltoacele de pe coasta Noii Anglii. Aveau loc naufragii inexplicabile și vasele erau trase cu odgonul la țărm. Prin clădirile farurilor și în barăile cuibărite în vegetația mai sălbatică de pe plajă se petreceau lucruri ciudate. De-a lungul întregii Americi, sexul și moartea erau aproape de nedeosebit. Femei fugite de acasă muureau în încremenirea extazului. Povești senzaționale erau mușamalizate și familiile înstărite cumpărau tăcerea reporterilor. Dar anumite lucruri puteau fi citite printre rânduri în jurnale și reviste. La New York, ziarele clocoteau de știri despre împușcarea celebrului arhitect Stanford White de către Harry K. Thaw, excentricul moștenitor al unei averi dobândite din cocs și căi ferate. Harry K. Thaw era soțul lui Evelyn Nesbit, renumita frumusețe care fusese cândva amanta lui Stanford White. Omorul avusese loc în grădina de pe acoperișul Madison Square Garden, de pe 26th Street, o clădire spectaculoasă, lungă de la un colț la celălalt al străzii, construită din cărămidă galbenă și

teracotă, proiectată chiar de White în stil sevillan. Era în seara premierei unui spectacol de varietăți numit *Mamzelle Champagne*, și în timp ce trupa cânta și dansa, excentricul moștenitor, care purta în acea noapte de vară o canotieră de paie și o manta neagră, grea, a scos un pistol și a tras trei gloanțe în capul celebrului arhitect. Pe acoperiș. S-au iscat țipete. Evelyn a leșinat. La vârsta de cincisprezece ani fusese modelul unui artist bine-cunoscut. Purta lenjerie albă. De obicei, soțul ei o bătea cu cravașa. O dată a înrâlnit-o, din întâmplare, pe Emma Goldman, revoluționara. Și Goldman a biciuit-o, dar cu vorba. Se pare, totuși, că *existau* negri. *Existau* imigranți. Și, cu toate că ziarele numeau împușcarea lui White Crima Secolului, Emma Goldman știa că era doar anul 1906 și că mai urmau nouăzeci și patru de ani.

Fratele mai mic al Mamei era îndrăgostit de Evelyn Nesbit. Urmărise îndeaproape scandalul stârnit în jurul numelui ei și ajunsese la concluzia că moartea amantului Stanford White și întemnițarea soțului Harry K. Thaw o lăsaseră în situația în care ar fi avut nevoie de consolarea unui tânăr amabil din clasa mijlocie, cu buzunarele goale. Tot timpul se gândea la ea. Era îndrăgostit cu disperare, își prinsese pe perete, în camera lui, un desen de Charles Dana Gibson, decupat dintr-un ziar și intitulat „Eterna întrebare”. O înfățișa pe Evelyn din profil, cu părul ei bogat, și o șuviță scăpată, căzută pe obraz în forma unui semn de întrebare. Ochiul cu privirea plecată era adumbrat de o buclă căzută care-i juca pe frunte. Vârful nasului i se arcuia delicat în sus. Gura îi era ușor bosumflată. Gâtul lung i se mlădia ca o pasăre gata să-și ia zborul. Evelyn Nesbit pricinuisese moartea unui bărbat și distrusese viața altuia, așadar Fratele mai mic al Mamei ajunsese la concluzia că nu exista pe lume nimic mai de preț, nimic care să valoreze mai mult decât îmbrățișarea gingașelor ei brațe.

După-amiaza se estompase într-o ceață albăstruie. Apele fluxului se adunau în urmele lăsate de tălpile lui pe nisip. S-a aplecat și a ridicat un specimen perfect de scoică, o varietate rară pe țărmul vestic din Long Island Sound. Avea forma unui degetar, cu spirale trandafirii și chihlimbarii și, sub soarele voalat de ceață, cu sarea care i se usca pe glezne, tânărul nu a găsit altceva de făcut decât să-și dea capul pe spate și să soarbă infima picătură de apă de mare din căușul scoicii. Pescărușii i se roteau deasupra capului, scoțând sunete ca de oboi, și în spate, dincolo de întinderea mlăștinoasă și de ierburile înalte, clopotul îndepărtat al tramvaiului de pe North Avenue își dăgănea avertismentul.

În oraș, băiețașul în costum de marinar devenise brusc neliniștit și începuse să măsoare cu pașii lungimea terasei. Și-a apăsât degetele piciorului pe talpa scaunului balansoar cu speteaza din răchită împletită. Ajunsese la acel stadiu de cunoaștere și de înțelegere pe care adulții nu se așteaptă să-l găsească la un copil și, în consecință, nu-l recunosc. Citea zilnic ziarele și era la curent cu disputa dintre jucătorii profesioniști de baseball și un om de știință care pretindea că mingea curbă e o iluzie optică. Intuia că circumstanțele vieții lui de familie operau împotriva nevoii pe care o resimțea el de a vedea cât mai multe lucruri și de a cutreiera prin cât mai multe locuri. De pildă, îl stăpânea un interes colosal în legătură cu activitatea și cariera lui Harry Houdini, artistul care se elibera din orice fel de încătușare. Dar nu fusese niciodată dus la vreun spectacol al acestuia. Houdini era cap de afiș în topul spectacolelor de varietăți. Publicul său era alcătuit din oameni nevoiași – comisionari, vânzători ambulanți, polițiști, copii. Viața lui se derula absurd. Colinda lumea întreagă acceptând să fie încătușat în fel și chip și apoi eliberându-se. A fost legat cu o frânghie de un scaun. S-a eliberat. A fost legat cu lanțuri de o scară. S-a eliberat. I s-au pus cătușe la mâini, ghiulele la picioare, a fost legat într-o cămașă de forță și

încuiat într-un dulap. S-a eliberat. S-a eliberat din seifurile băncilor, din butoaie bătute în cuie, din saci de poștă cusuți la gură, din lada unui pian Knabe căptușită cu tablă de zinc, dintr-o minge de fotbal uriașă, dintr-un boiler galvanizat, dintr-un birou cu capac rulant, dintr-o peliță de cârnat. Eliberările lui erau năucitoare pentru că niciodată nu deteriora sau nu părea să deschidă recipientele din care ieșea. Cortina era dată la o parte, și iată-l, cam șifonat, dar triumfător, alături de containerul care se presupusese că îl conținuse. Mulțimea publicului. Se eliberase dintr-un bidon uriaș de lapte umplut cu apă. Se eliberase dintr-un vagon de exil în Siberia. Dintr-un crucifix chinezesc destinat torturilor. Dintr-un penitenciar din Hamburg. Dintr-un vapor cu deținuți, englezesc. Dintr-o închisoare din Boston. A fost legat cu lanțuri de cauciucurile unui automobil, de roți de moară, de un tun, și s-a eliberat. Cu cătușe la mâini, a sărit de pe un pod în Mississippi, în Sena, în Mersey, și a apărut la suprafață făcând semne cu mâna. A atârnat cu capul în jos și încorsetat în cămașă de forță, legat de macarale, avioane, acoperișurile clădirilor înalte. A fost aruncat în ocean băgat într-un costum de scafandru, umplut cu greutate și deconectat de la tubul de oxigen, și s-a eliberat. A fost îngropat de viu într-un mormânt și nu a putut să se elibereze – a trebuit să fie salvat. L-au dezgropat în grabă. Pământul e prea greu, a mărturisit cu respirația tăiată. Unghiile îi erau însângerate. Din ochi îi curgeau fărâme de țărână. Culoarea îi pierise din obraji și nu se putea ține pe picioare. Asistentul lui a vomitat. Houdini horcăia și scuipa, tușea cu sânge. L-au curățat și l-au transportat la hotel. Astăzi, la aproape cincizeci de ani de la moartea lui, publicul amator de eliberări e și mai numeros.

Băiețașul stătea la capătul terasei acoperite și fixa o muscă mare, albastră, ce traversa sticla geamului într-un fel care o făcea să pară că urcă dealul, venind dinspre

North Avenue. Muscioul și-a luat zborul. Un automobil urca dealul, venind într-adevăr dinspre North Avenue. Când s-a apropiat, a văzut că era un Pope-Toledo negru, de 45 cai putere. Băiatul a străbătut terasa în fugă și s-a postat în capul scării. Mașina a trecut de casa lor, a emis un zgomot puternic și s-a ciocnit de stâlpul de telefon. Băiețașul a fugit în casă și și-a strigat părinții aflați sus. Bunicul s-a deșteptat cu o tresărire. Băiatul s-a întors în goană pe terasă. Șoferul și pasagerul coborâseră în stradă și se uitau la automobil: era o mașină cu roți și pneuri mari și spițe de lemn smălțuite în negru. În față radiatorului avea faruri de alamă, și pe aripi lămpi de alamă, laterale. Tapițeria era moale, cu ciucuri, și câte două portiere se deschideau pe fiecare latură. Automobilul nu părea să se fi avariât. Șoferul purta livrea. A ridicat capota, plîind-o spre spate, și un șuvoi de abur alb a țâșnit afară, șuierând.

Câțiva oameni se zgâiau la mașină din curțile lor. Dar Tata, aranjându-și lanțul ceasului pe vestă, a ieșit pe trotuar, să vadă dacă poate fi cu ceva de ajutor. Proprietarul mașinii era Harry Houdini, faimosul artist în persoană. Își petrecea ziua colindând în mașină prin Westchester. Avea de gând să-și cumpere o casă. A fost invitat înăuntru, să aștepte până se răcește radiatorul. I-a surprins pe toți cu atitudinea sa modestă, aproape incoloră. Arăta deprimat. Succesele lui atrăseseră o sumedenie de rivali în lumea varietăților. În consecință, se vedea nevoit să se gândească la performanțe din ce în ce mai primejdioase. Era un bărbat scund, bine clădit, evident un atlet, cu mâini puternice; mușchii brațelor și ai spatelui se reliefa sub costumul de tweed șifonat, care, deși bine croit, era nepotrivit pentru o asemenea zi. Termometrele indicau peste patruzeci de grade. Houdini avea un păr dezordonat, aspru, pieptănat cu cărare la mijloc, și ochi albaștri, limpezi, foarte vioi. Se arăta extrem de deferent față de Mama și de Tata și vorbea cu neîncredere despre profesiunea lui.

Ceea ce li se părea celor doi un lucru de bun-simț. Băiețașul se holba la el. Mama a cerut servitoarei să aducă limonadă, pe care Houdini a băut-o recunoscător. În încăperea era răcoare datorită tendelor de la geamuri. Ferestrele erau închise ca să împiedice pătrunderea zăpușelii. Houdini ar fi dorit să-și deschie gulerul. Se simțea copleșit de mobila grea, masivă, de draperiile și covoarele întunecate, de pernele de mătase orientală, de abajururile din sticlă verde. Pe un fotoliu era întinsă o piele de zebra. Urmărind privirea lui Houdini, Tata i-a povestit că împușcase zebra într-o expediție de vânătoare în Africa. Tata era un explorator amator, de o considerabilă notorietate. Fusesse președintele Clubului Exploratorilor din New York, căruia îi făcea anual o donație. De fapt, în câteva zile urma să plece din nou pentru a purta emblema clubului în cea de-a treia expediție Peary¹ în Arctica. Vreți să spuneți, a întrebat Houdini, că plecați cu Peary la Polul Nord? Cu ajutorul lui Dumnezeu, a răspuns Tata. S-a lăsat pe speteaza fotoliului și și-a aprins un trabuc. Houdini a devenit volubil. A început să se învârtască prin cameră. Vorbea despre călătoriile lui, despre turneele sale prin Europa. Dar Polul Nord! a exclamat el. Asta e ceva! Probabil că sunteți foarte bun dacă v-a ales Peary într-o asemenea expediție. Apoi și-a întors ochii albaștri spre Mama: Și nu-i ușor ca, totodată, să ții aprins și focul căminului. Avea farmec. A zâmbit, și Mama, o femeie blondă, voinică, și-a plecat privirile. Pe urmă Houdini a executat câteva scamatorii ușoare, cu obiecte aflate la îndemână, ca să-l amuze pe băiețaș. Când a plecat, toată familia l-a condus la ușă. Tata și Bunicul i-au strâns mâna.

¹ Robert Edwin Peary (1856–1920), explorator american, a susținut că a fost primul om care a ajuns la Polul Nord (6 aprilie 1909). Performanța sa, contestată de la început, continuă să stârnească controverse și astăzi.